

PR. HARALAMBOS
PAPADOPOULOS

De-a v-ați ascunselea cu Dumnezeu

*„Tăcerea” Sa
și suferințele noastre*

Traducere din limba greacă:
protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă

editura
Σοφία

București

*Cu adevărat Tu ești un
Dumnezeu Ce Te ascunzi,
Dumnezeul lui Israel Cel izbăvitor!*
(Isaia 45, 15)

„Singura chestiune teologică ce subzistă e aceasta: care este relația dintre suferința umană și iubirea lui Dumnezeu. Toate celelalte sunt indiscreții intelectuale”¹. Acesta este un mare adevăr pentru oamenii care iubesc și au încredere în Dumnezeu. Aceasta este și marea lor ispită. Bezna care adumbrește bucuria copiilor lui Dumnezeu. Cum este cu putință ca un Dumnezeu al iubirii să îngăduie atâta suferință și nedreptate în această lume? Un gând, o întrebare obsedantă, care nu vor primi un răspuns ușor sau – mai bine zis – un răspuns nedureros. Așa cum nici strigătul lui Hristos pe Cruce: „Eli, Eli, lama sabahtani?” („Dumneze-

¹ S. Zoumpoulákis, *Sora mea*, p. 29.

ul Meu, Dumnezeuul Meu, pentru ce M-ai părăsit?”¹) nu a primit răspuns. Sau poate va fi primit?

De obicei, în această viață nu primim răspunsuri la întrebările noastre în același mod în care le adresăm. Întrebarea și răspunsul nu cunosc întotdeauna aceeași limbă. Întrebăm cu mintea, și bine facem; acesta este felul nostru firesc, însă Dumnezeu răspunde prin viața noastră. Prin persoane, lucruri, fapte și situații. Glasul lui Dumnezeu este viața care curge pe drumuri paradoxale pentru logica noastră.

De aceea este atât de important ca în viața duhovnicească să învățăm acea izbăvitoare abandonare în brațele Proniei lui Dumnezeu. Adică, în brațele credinței (care e și încredere) într-o Iubire ce de multe ori ne umple de furie, nedumerire ori suferință, dar în care, totodată, ne încredem. „A fi creștin nu înseamnă că știu totul. Ar putea însemna: nu știu nimic, dar am, totuși, încredere”². Pot iubi, pot crede și, în același timp, pot avea și îndoieli.

Punem întrebări despre marile probleme ale vieții și morții și simțim că nu există răspuns. Poate că da. Poa-

¹ Mt. 27, 46.

² Olivier Clément, *Pater noster...*, p. 48.

te că din pricina logicii noastre limitate, cât privește universul granițelor lingvistice și al capacității noastre perceptive. Totuși Dumnezeu ne răspunde, dar într-un mod absolut „straniu”. Dumnezeu nu „acționează” și nici nu „cugetă” asemenea nouă. Răspunsul Său dat Crucii a fost Învierea. Răspunsul Său dat morții – veșnicia. Răspunsul Său dat răului – Hristos. De un asemenea fel este paradoxalitatea răspunsurilor Sale, în fața cărora de multe ori suntem siliți să strigăm: „Dumnezeul meu, nu-Ți pot face față, Dumnezeul meu, nu Te pot suporta... ești un Dumnezeu «straniu-străin»!”

Așadar, întrebarea referitoare la așa-numitele „judecăți” ale lui Dumnezeu a frământat și a chinuit oameni însuflați de Dumnezeu și atei, creștini și necreștini, inși neînsemnați și de seamă, apostoli, părinți și învățători ai Bisericii, precum și scriitori, artiști și literați, în general sufletele însetate de dreptate și frumusețe.

Alături de propriile noastre frământări, în această carte vom prezenta păreri, aspecte și teze nu doar ale Sfinților Părinți și învățători ai Bisericii, ci și ale filosofilor, poezilor și artiștilor.

În felul acesta, se va evidenția universalitatea acestei întrebări chinuitoare și, în același timp, gradul de profunzime al prezenței lui Dumnezeu în străfundul unor oameni pe care noi, cei din Biserică, i-am putea foarte ușor eticheta drept tăgăduitori ai lui Dumnezeu ori purtători „neîndemânatici” ai harului Său; dând uitării, desigur, răspunsul lui Hristos adresat învățătorului Nicodim, și anume că: „*Vântul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce*”¹.

Mi-ar fi fost destul de ușor să prezint o serie de texte scripturistice și patristice despre prezența răului în lume. Însă nu voi opta pentru asta. Sau, mai bine zis, nu voi recurge doar la o asemenea abordare. Și asta, deoarece cred nezdruncinat că Duhul lui Dumnezeu e încă viu în spațiul Bisericii; nu a încetat, nici nu s-a pierdut undeva în vremuri istorice îndepărtate; astfel că și noi, mădulele Bisericii, putem și astăzi să cugetăm, să ne frământăm, să scriem și să ne exprimăm, atât timp cât cele susținute de noi sunt în acord cu Duhul *Sfintei Scripturi* și al tradiției ortodoxe creștine.

¹ *In.* 3, 8.

Cuvântul nostru e dator totuși să se facă părtaș prezentului imediat, să se întrupeze în acel „acum nemijlocit” al vieții, făcând uz de formele verbale, reprezentările vizuale și paradigmele psihice ale omului contemporan. Nu avem nevoie de trecut cât timp suntem vii în prezent. Trăiesc în trecut – și chiar într-un mod obsesiv – cei care nu au prezent. Iar Biserica lui Hristos nu a încetat niciodată să fie un „prezent” – ca icoană și părtășie ale Împărăției lui Dumnezeu – și în lume, și în eshaton.

O Biserică vie, care trăiește întru Duhul Sfânt, dialoghează zilnic și direct cu viața reală a oamenilor. Oferă răspunsuri și formulează întrebări. Face cateheză și vădește lucrarea răscumpărătoare, teandrică a Dumnezeului-Om. Dacă prezentul nostru nu e răscumpărat, nici un trecut – oricât de „sacru” ar fi – nu ne va răscumpara. Iar noi, din păcate, în Biserică, am dat uitării, de ani buni, slujirea harismelor și teologiei lor. Am dat uitării faptul că suntem trupul viu al lui Hristos.

Un text nu poate fi considerat patristic sau scripturistic doar atunci când reunește sau citează asemenea scrieri, ci atunci

când întreg duhul său se află în acord cu acestea și emană prospețimea harului lui Dumnezeu, exprimând învățătura Bisericii în ansamblul ei. Esențială rămâne, în această privință, opinia părintelui Vasile Hristodoúlou, care, în cartea *Rămâi cu noi că este spre seară*, notează: „... în spatele fiecărui tremur al inimii și al neliniștii ființării, în spatele fiecărui lucru de calitate și al fiecărei creații, la care s-a trudit, nu e cu puțință să nu Se ascundă Dumnezeu. Calea deschisă de Hristos se continuă peste veacuri și persoanele care-L însoțesc nu pot fi, de fiecare dată, decât diferite (nu trebuie neapărat să fie înveșmântate în negru ori salutate cu formule de adresare la superlativ). Fiecare expresie de înaltă artă, fiecare capodoperă culturală a umanității nu poate decât să caute izbăvirea de moarte, să fie un strigăt ce vădește dorul unei continuități meta-istorice, dând glas, prin urmare, nevoii de a se însoți pe cale cu Învierea.

Ca să nu mai spun că mi se pare cu totul inadmisibilă, printre altele, ușurința cu care, în cadrul Bisericii, îi caracterizăm pe oameni drept *credincioși* ori *atei*, «decernându-L» pe Hristos oricui vrem noi și

determinându-I prezența acolo unde poftim noi... Prin asemenea ciocniri dintre *credincioși* și *atei* înăbușim întreaga viață și frământările unui om, într-o indiferență totală față de ceea ce ascunde în sinea sa, refuzăm să ne facem părtași traseului urmat de el și luăm atitudine doar la final, în calitate de judecători superficiali și simpliști...

Aducându-mi aminte de pronaosurile athonite, zugrăvite cu chipurile filosofilor greci antici, ce străjuiesc calea către locaș și sfântul altar, îmi imaginez drumul către Emaus alături de Luca și Cleopa, Elýtis și Dimoulá, cu Dostoievski și Tarkovsky, cu Kazantzákis, Rítsos, Leivadítis și Vrettákos, cu Kostas Móntis, cu Ernesto Cardenal, C.S. Lewis, T.S. Eliot și Chrístos Yannarás, cu mine, cu tine, cu noi toți, într-o călătorie spre Emausul revelațiilor negrăite și al experiențelor lăuntrice inefabile, despre care cu toții vom vorbi într-o zi, dar nu ca acum (superficial și neștiutor, de parcă ar fi cineva dintre noi în stare să cunoască inima celuilalt), ci ca atunci, când vom fi invitați la masa Sa, în Emausul Împărăției Sale, și toate vor fi cunoscute într-o părtășia Adevărului

Său... În prezența Sfinților Părinți ai Bisericii noastre, pipăi dimensiunea catafatică a revărsării harului lui Dumnezeu asupra chipurilor tuturor acestor oameni (și ale multor altora), pipăi condițiile obligatorii – devenite obsesive – ale Adevărului Său, pline de trudă, frământări și neostoită căutare...”¹.

De asemenea, în această carte voi prezenta câteva texte care pe mine personal m-au impresionat profund, ușurându-mi apropierea de hadesul întrebărilor mele și coborându-mă în el într-un chip esoteric. Într-un chip ce, fără a desființa rațiunea umană, a readus, în sinea mea, la viață nădejdea credinței în ceea ce mă depășește. Pentru că nimic în viață, și mai ales în om, nu este ceea ce se vede sau se susține că ar fi, ci, cu precădere, ceea ce „se ascunde” și se descoperă în felurite moduri.

pr. Haralambos Livios Papadópoulos

Pýrgos Monofatsíou, Creta, 19/4/2017

¹ Pr. Vasile Hristodoúlou, *Rămâi cu noi că este spre seară*, pp. 19, 20, 21.

UN DUMNEZEU „STRANIU ȘI STRĂIN”...

Așa cum se spune, cu puțin înainte de a muri, îți vezi întreaga viață derulându-se prin fața ochilor ca un film. Da. Am citit asta – nici mai mult, nici mai puțin – în textul unui sfânt. Nu-mi amintesc care anume. Cum să-mi amintesc toate acele cuvinte câte le-am purtat în mintea-mi întreaga viață? „Să se laude alții cu paginile pe care le-au scris; eu mă simt mândru pentru cele pe care le-am citit”, spunea Jorge Luis Borges –, iar eu sunt absolut de acord cu el.

Desigur, eu mă simt mândru pentru cele pe care le-am trăit, chiar dacă am naufragiat în toate. Dar, cel puțin, am învățat să înot. Și asta Ți-o datorez Ție, Doamne, Dumnezeul meu, Care m-ai aruncat în largul mării – chiar de era furtună și marea era învolburată! Iar dacă nu te uzi până la piele, n-o să înveți a înota.

Îmi închid ochii și mă gândesc, sau, mai degrabă, îmi imaginez, că mă aflu în ultimele ceasuri ale vieții mele, și-mi văd, cum se zice, viața derulându-se ca un film prin fața ochilor. Ce s-ar putea oare să văd? Poate că deja știu ce. Mai degrabă aș vrea să aflu ce aș simți.

De fiecare dată când revezi filmul preferat sau recitești cartea ta cea mai dragă, descoperi mereu ceva la care înainte nu luaseși seama. Și cred că mie mi-au scăpat foarte multe scene din viața mea.

Acum însă sunt deja sigur că ceea ce voi simți, când existența mea se va scufunda, va fi, vezi-bine, recunoștință adâncă față de Tine, Dumnezeuul meu! Da, asta simt. Numai asta. Acum nu-mi rămâne decât recunoștința. Bombăneala, reproșurile, nedumeririle par atât de străine și de îndepărtate... De câte ori îmi revăd filmul vieții, un strigăt – de data aceasta nu de deznădejde – îmi năpădește ființa. Un strigăt dătător de slavă.

Eu, care am trăit cu atâtea semne de întrebare și reproșuri, simt acum că vreau să rostesc un mare „mulțumesc”.

Ție, Dumnezeuul meu! După atâția ani, pot să afirm că recunosc prezența Ta ca-

re în viața mea s-a descoperit ca „absență și tăcere”.

Atunci, da, de multe ori am simțit că erai absent. Că mă abandonaseși. Ce tăcere este cea pe care o înduri, Dumnezeul meu! Și cât Te ascunzi de noi! Cât m-a chinuit „absența” Ta!

Ți-a plăcut să rămâi tăcut. Să Te așezi pe scaunul din spate. Să rămâi afară, în frig. Să nu scoți o vorbă, când toți ceilalți vorbeau. Întotdeauna ai voit să ai ultimul cuvânt.

Acum o să mă întrebi de ce nu Ți-am spus toate acestea în timpul vieții. Știi, Dumnezeul meu, când te doare, durerea îți face limba să se împleticească, îți ofilește cuvintele și destramă alfabetul într-un suspin prelungit, într-un „ah” comun tuturor celor îndurerați. La ce-ți folosesc cuvintele când te doare? Îți ajunge un suspin, un „de ce?!”.

Dar mai este și altceva, Dumnezeul meu! În viața noastră, lăsăm deoparte cele însemnate și păstrăm toate cele zădărnice și insignifiante. Ne chinuim să trăim cele câte în clipa în care le avem nu mai știm ce să facem cu ele, iar în clipa în care

le pierdem ne provoacă o lipsă de neimaginat. Numai când ne confruntăm cu pierderea, ne tânguim după Rai.

Astfel, de multe ori am simțit și am vrut să-Ți spun că Te iubesc, Dumnezeuul meu; că mi-ai fost absolut trebuincios! Și totuși n-am făcut-o niciodată sau, mai degrabă, am făcut-o de extrem de puține ori. De ce? Pentru că, atunci când avem ceva, îl distrugem ca să-l căutăm veșnic.

Știi ceva? Acest act autodistructiv îmi amintește de acea scenă bine-cunoscută în care plângem la capul tatălui sau mamei noastre – răposați – și, în timp ce-i jelim, șoptim: „Pentru «te iubesc-ul» pe care nu ți l-am spus, pentru îmbrățișările pe care nu ți le-am dat și le-am lăsat pentru mâine, pentru acel mâine în care mâinile ne vor fi orfane...”

Limba se împleticește, Dumnezeuul meu, în tăcere! Sentimentele amorteșc în certitudine. Dorința se necrozează. Când simțim că ceva sau cineva ne aparține, tăcem, iar când îl pierdem, simțim că mai aveam atâtea și atâtea să-i fi spus. Așa a fost și cu Tine, Dumnezeuul meu...

Acum însă, cu puțin înainte să mor, vreau să-Ți spun un mare mulțumesc. Nu

pentru cele ce-ai făcut, ci mai ales pentru ceea ce nu mi-ai făcut. Nu pentru cele pe care mi le-ai dat, ci pentru cele pe care mi le-ai luat. Nu pentru prezența Ta, ci pentru „absența” Ta. Nu pentru glasul Tău, ci pentru acea tăcere dureroasă a Ta. Fără ea, nu aș fi învățat să-mi ascult glasul inimii. Și inima mea nu ar fi învățat niciodată alfabetul propriei limbi.

Ești un Dumnezeu straniu-străin. Știi asta, nu-i așa? Cred că mulți Ți-au mai spus-o. Nu sunt primul. Și câți alții o să Ți-o mai spună? Un număr fără de număr – până când vei lua hotărârea de a ne reuni pe toți într-o împărăție Ta. Acolo unde oamenii simt mai multe decât ceea ce pot rosti. Acolo unde fiecare îl strigă pe celălalt: „iubirea mea!”. Până atunci, „o să-Ți tot auzi” reproșuri.

Oh, și Tu ești de vină! Acum că tot vorbim, ești de vină. Nu Te conformezi regulilor noastre. Ești mereu împotrivă. Împotriva minții, planurilor și proiectelor noastre. Ne lași, scapi înțelegerii noastre. În clipa în care simțim că Te-am înțeles, ne conduci la ignoranța deplină. Ne faci să ne simțim elevi, deși ne luăm licența. În momentul în care spunem că Te-am cu-